

Z OBRAD VII SESJI GRUPY ZBOŻOWEJ FAO (RZYM, 12—21. VI. 1952)

W sesji wzięły udział 34 kraje, wśród nich wszyscy więksi eksporterzy i importerzy (z wyjątkiem ZSRR, który nie jest członkiem FAO). Reprezentowane były też takie organizacje międzynarodowe, jak GATT, EWG, Międzynarodowa Rada Pszeniczna i inne.

Na konferencji omówiono m. in. światową sytuację zbożową w ostatnim czasie, prognozy krótko i długookresowe (do r. 1970) rozwój polityki zbożowej w poszczególnych krajach, porozumienia międzypaństwowe i inne tematy.

Światową sytuację zbożową charakteryzowały:

1) Wzrost obrotów importowo-eksportowych z rekordowym ich poziomem w latach 1960/61 i 1961/62, kiedy wywóz z krajów kapitalistycznych wyniósł 38 i 38,5 mln ton.

Rozwój nastąpił głównie w obrotach pszenicą i przede wszystkim w transakcjach na warunkach specjalnych. Te ostatnie objęły w 1960/61 r. 19 mln ton zbóż (w handlu pszenicą aż 40%). Wzrost obrotów miał źródło w dużym popycie Europy Zachodniej, ChRL i krajów słabo rozwiniętych.

2) Rekordowe zużycie globalne zbóż w 1961/62 r. wynosiło 440 mln ton. Wzrost w stosunku do roku poprzedniego wyniósł 10 mln ton, w tym 8 mln ton na paszę, a 2 mln ton na cele żywnościowe.

3) W 1961/62 r. załamał się natomiast rosnący trend produkcji światowej (w krajach kapitalistycznych spadek z 141 mln ton w 1960/61 r. do 130 mln ton w 1961/62 r.). Złożyły się na to susze w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych, a także drugi rok z rzędu niższych zbiorów w Zachodniej Europie.

4) W rezultacie dużego popytu importowego i mniejszej produkcji rok 1961/63 był pierwszym, w którym zanotowano spadek zapasów zbożowych największych eksporterów kapitalistycznych.

Przedstawiony układ popytu i podaży był również powodem znacznej wyższości cen zbóż, zwłaszcza żyta, jęczmienia i twardych gatunków pszenicy.

Większość uczestników konferencji zapowiadała spadek obrotów światowych w roku 1962/63 (o 1—1,5 mln ton w stosunku do 1961/62), głównie w następstwie obniżenia zapotrzebowania krajów zachodnio-europejskich i zmniejszenia zdolności płatniczej ChRL. Wnioskując przede wszystkim z oczekiwanej obniżki zbiorów w Kanadzie, przewidywano dalszy spadek zapasów światowych.

Omawiając zużycie zbóż stwierdzono dalsze zwiększenie ilości pszenicy przeznaczonej na konsumpcję, aczkolwiek wzrosło również jej zużycie na paszę (np. we Francji, która woli eksportować większe ilości jęczmienia).

Rozwój hodowli stwarza zwiększające się zapotrzebowanie także na inne gatunki zbóż (z wyjątkiem owsa, którego produkcja nie wykazała wzrostu).

Ogólnie, mimo postępu w poziomie odżywiania, jaki notuje się na całym świecie, nadal zdecydowanie większy udział we wzroście produkcji i spożycia zbóż mają kraje rozwinięte, m. in. dzięki wysokiemu poziomowi hodowli zwierząt. Jednak również zapotrzebowanie krajów rozwijających się, które jest pokrywane, jeżeli chodzi o import, w znacznej mierze dostawami na warunkach specjalnych, wykazało ostatnio szybki wzrost.

Podstawą dyskusji na temat przewidywań długofalowych było opracowanie FAO przygotowane na majową sesję połączoną Komisji Handlu Międzynarodowego ONZ i Komitetu Obrótu Towarowego FAO¹.

¹ „Agricultural Commodities — Projections for 1970”, FAO 1963, Rzym, str. IV + 38 + 98 Aneks str. 53.

Obraz uzyskany w oparciu o założenia przyjęte w tym opracowaniu wykazał, że zwiększają się rozmiary braku równowagi między podażą a zapotrzebowaniem¹.

Dla zapobieżenia grożącej sytuacji powinny być podjęte następujące środki:

a) zmiany polityki przez poszczególne kraje, np. w tym kierunku zmierza ustawa rolnicza Stanów Zjednoczonych z ubiegłego roku (patrz niżej),

b) rozszerzenie akcji rozdziału nadwyżek w formie pomocy dla krajów nie-rozwiniętych (w tym dla celów hodowlanych).

Punkt dotyczący polityki zbożowej poszczególnych krajów przyniósł dosyć ciekawe spostrzeżenia i wypowiedzi.

Jako pozytywne zjawisko z punktu widzenia stabilizacji rynków dało się w ostatnich latach zaobserwować w niektórych krajach zwrócenie większej uwagi na dostosowanie produkcji do rozmiarów konsumpcji. Przede wszystkim Stany Zjednoczone przystąpiły w oparciu o ustawę z 1961 r. do realizacji nowego programu zmierzającego do zahamowania wzrostu produkcji za pomocą dopłat uzależnionych od ograniczenia powierzchni uprawy. Spostrzega się także większe zróżnicowanie polityki w stosunku do poszczególnych rodzajów zbóż (w wielu krajach szczególnie popiera się rozwój produkcji zbóż pastewnych i pszenicy twardej).

Nie uległy natomiast na ogół zmniejszeniu rozmiary pomocy poprzez politykę cen (choć ich realne znaczenie na tle innych form popierania produkcji rzekomo maleje). Ceny utrzymywane są na wysokim poziomie przede wszystkim w Europie Zachodniej, która prowadzi politykę zmniejszenia importu i lansuje uznanie zasady wysokich cen krajowych. Kierunek, w jakim pójdzie przyszły rozwój polityki EWG stanowi główny czynnik trwającej niepewności.

Ocena wymienionych zjawisk przez dyskutantów potwierdziła brak zgodności poglądów. Obok np. obrony polityki EWG (najszerzej przedstawionej przez delegata Francji), były głosy zdecydowanie potępiające politykę protekcjonizmu i utrzymywania wysokich cen, jako powodujących wzrost produkcji (głos Kanady) oraz inne wypowiedzi reprezentujące poglądy pośrednie.

Z wypowiedzi nie zawierających na pozór tonu polemicznego przytaczamy holenderską. Przedstawiciel tego kraju zauważył, że materiały FAO i dyskusja zbyt dużą rolę przypisują polityce państw (głównie zachodnich), a pomijają fakt „wybuchu techniki”, która w warunkach rosnącego zapotrzebowania jest pierwszym czynnikiem umożliwiającym bardzo szybki wzrost podaży. Rozwiązania należy szukać po stronie zwiększenia konsumpcji. Jest rzeczą charakterystyczną, że myśli te spotkały się, jako nierealne, z krytyką sąsiadującej z Holandią Belgii.

Przegląd konsultacji i porozumień w części pierwszej zawierał szeroką informację o licznych stałych organizacjach i organach oraz o spotkaniach między-państwowych mających bezpośrednie lub pośrednie skutki dla produkcji lub rynku zbożowego. Z części drugiej obejmującej dyskusję wyłaje się ważna powszechnie pozytywna ocena faktu zawarcia tego roku nowej Międzynarodowej Umowy Pszenicznej (IWA) skupiającej obecnie wszystkich czołowych producentów i importerów tego zboża (w tym ZSRR)² oraz wyrażenie także w tym punkcie porządku przez wiele krajów obaw przed skutkami EWG.

St. Dworski

¹ Np. nadwyżki bilansowe pszenicy, w razie rozwijania się produkcji i konsumpcji w obecnym tempie, szacuje się na rok 1970 na 14—16 mln ton (obecnie wyniosły one ok. 3 mln ton), a zbóż pastewnych na 22—36 mln ton (ostatnio 9 mln ton).

² Polska, jak wiadomo, nie przystąpiła do tego porozumienia a to głównie z uwagi na to, że ani transakcje ze Związkiem Radzieckim ani kredytowe ze Stanami Zjednoczonymi, jako niehandlowe w języku porozumienia, nie mieszczą się w nim.

BADANIA IER NAD ZMIANAMI SPOŁECZNO-EKONOMICZNEJ STRUKTURY WSI

W Pracowni Socjologii Wsi Instytutu Ekonomiki Rolnej zakończono kolejne badania terenowe dotyczące zmian w społeczno-ekonomicznej strukturze wsi w Polsce. Badania te mają już swoją tradycję i są od roku 1947 prowadzone w odstępach 5-letnich.

W 1962 r. badaniem objęto 120 wsi (ca. 15 000 rodzin wiejskich) na terenie całego kraju. Badania przeprowadzono ściśle w tych samych wsiach co w 1957 r., co zapewni pełną porównywalność materiałów i da po raz pierwszy możliwość ścisłego obliczenia dynamiki zmian.

W ankiecie 1962 r. po raz pierwszy objęto dotychczas pominięte w badaniach rejony (Śląsk, Podhale, Żuławy). Dzięki temu materiały ankiety będą stanowić podstawę dla szacunku zmian nie tylko, jak dotychczas, w skali poszczególnych rejonów, ale również w skali kraju.

Obecnymi badaniami objęto, podobnie jak poprzednio, wszystkie rodziny zamieszkałe na terenie badanych wsi, zarówno rodziny utrzymujące się z rolnictwa jak i rodziny, dla których źródłem utrzymania jest praca zarobkowa, rzemiosło, renta itp. Informacje uzyskano od głowy rodziny i wpisywano na specjalnie skonstruowany kwestionariusz.

Badania w 1962 r. obejmują wszechstronny opis gospodarstwa rolnego, rodziny wiejskiej i wsi jako wspólnoty lokalnej. Odnośnie gospodarstwa rolnego badaniem objęto m. in. zagadnienia:

— zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw, obrót ziemią, działy rodzinne, spadkobranie i dzierżawa, wyposażenie gospodarstw w środki produkcji, kierunki i rozmiary inwestycji, rozmiary produkcji ogólnej i towarowej, dochody z gospodarstw, stosunki pracy, związki między gospodarstwem chłopskim a spółdzielczością wiejską, a w szczególności kółkiem rolniczym.

W zakresie badań rodziny objęto m. in. następujące zagadnienia:

— zmiany demograficzne ludności wiejskiej, migracja i społeczno-zawodowa ruchliwość ludności wiejskiej, zmiany w poziomie bytowym rodziny wiejskiej, czytelnictwo prasy i książek, udział we władzach terenowych.

Ponadto dla każdej wsi badanej zaktualizowana została szczegółowa charakterystyka obejmująca podstawowe zmiany społeczno-ekonomiczne, jakie na wsi tej nastąpiły.

Podjęto również próbę uchwycenia zjawiska nadwyżek, ewentualnie niedoborów siły roboczej w różnych typach wsi i gospodarstw rolnych.

Badania terenowe przeprowadziły przeszkolone przez Pracownię osoby rekrutujące się z asystentów wyższych uczelni, absolwentów lub studentów wyższych lat studiów, głównie z SGGW i SGPiS.